

mož nenaravnosti, nepotrebnosti, površnost, neha z društvovanjem in počiva na svojih lovorih. Po njem se poprime društev mlajši kolega. Omrzelost prehaja iz društvenega življenja tudi v neprijaznost napram učiteljskim društvom, v neprijaznost napram lastni organizaciji.

Med nami mladimi so nekateri tudi ponosni na svojo lepoto; ti igrajo ženine. Z ljubkovanjem, sestanki in dopisovanjem porabijo ves čas.

Nekje se učitelj meša v mestne spore; tu izgubijo z raznimi shodi, s pisanjem v krajinske liste vso delavnost in vso radost na življenju.

Izmed kolegov na deželi se jih vda večina gospodarstvu in muziki. Iz prvih postanejo kmetje, iz drugih pa orglarci (časih pravi mežnarji). Pri orglarstvu je jako mnogo suženjstva in beraštva še več, plače pa zelo malo. Štel sem v gotovih slučajih, da dobi učitelj za uro, ki jo žrtvuje cerkveni godbi, 10 h. Prepisovanje not je poleg tega pridavek. Spoznal sem nekoliko nadučiteljev v okolišu svojega poprišča in o vseh smem trditi, da niti desetino časa pošolne žrtvujejo šoli ali stanu, a nasprotno pa ves čas posvečujejo orglarstvu.* V mnogih slučajih celo zanemarjajo rodbino radi teh skrbi. Ako zberemo vse, kar smo navedli (neglede na druga dela vsled bede, kakor popravljanje ur, pisarenje itd.), vidimo, da žrtvuje učiteljtvo mnogo časa nepotrebnim stvarjem. Pri nedostatni naobrazbi iz učiteljišč je treba svoj čas drugače porabiti.

*) To je žalostna istina; orglarstvo zelo zavira uspešen napredek ljudskega šolstva; poleg tega je pa ta krvavo zaslužen postranski zaslužek v današnjih razmerah nečasten za naš stan; orglavca vsakdo kritikuje; temu ni všeč to, temu ne drugo in naposled ga pa še kaplan osramoti s prižnice, kar se je te dni zgodilo v Dobropoljah na Dolenjskem. Vrli mož je na te besede takoj vstal ter šel s kora. In prav je storil! Kdor le more, naj se ogiblje orglarstva. Boljša je sladka zavest stanovske samostojnosti kakor pa plačana sužnost. *Uredn.*

osobja. Slug je premalo, in še ti niso dovolj inteligentni, da bi umevali izpolnjevati predpise. Kako naj bi en sluga toliko sob snažil, toliko sob ventiliral, ne glede na kurjavo, drugo snaženje in opravilo pri pouku? Koliko sto in sto goldinarjev se izmeče zaradi iracijonelne kurjave! Koliko peči se pokvari, da jih je treba vedno popravljati, ker dotični sluga nima časa ali smisla misliti, kako bo kuril glede na vnanjo temperaturo. Za ta proč vrženi denar bi lahko morebiti še dva pomagata nastavili. Kontrola bi pa morala vedno biti, da dotični organi ne pozabijo svoje naloge. Glede funkcioniranja ventilacijskih naprav in kurjav določuje ukaz iz leta 1879 v Württembergu, da morajo po dokončani stavbi dotični tehniki učiteljskemu osobju razložiti uporabo teh naprav, ker ni zahtevati, da bi bil učitelj tudi v toliko tehnik. Posebno glede uporabe elektrike pri ventilaciji bi bilo mogoče o naših šolskih poslopih govoriti. Učitelj bi lahko v slučaju potrebe v nekaterih minutah prezračil sobo, ne da bi to pouku škodovalo. Isto velja za regulacijo pri centralni kurjavi, ki je povsod priporočati, ker potrebuje najmanj osobja, je snažna in se da spojiti z ventilacijo ter se da regulirati za vsako sobo posebe.

O kvinkvenijah.

„Pedagoškemu društvu“ v Krškem je došla sledeča prošnja:

„Dovoljujem si Vam pošiljati tri odloke, namreč okrajnega in deželnega šolskega sveta ter odlok ministrstva za uk in bogočastje, v preštudiranje v svrhu navsveta, kaj mi je dalje početi, ker so mi vse te inštanice odbile drugo starostno doklado.

Star sem 45 let in oženjen, imam šestero nepreskrbljenih otrok, služim stalno že od l. 1886. pa imam le I. starostno doklado in poleg tega sem šele na 4. mestu v tretjem plačilnem razredu. Kako naj živim!?

Tako velike denarne in moralične kazni nisem zaslužil. To je neprimerna, prevelika kazen radi „nepovoljnih uspehov“.

Še nisem izgubil upanja! Vkljub § 4. dotičnega zakona iz l. 1890. upam, da mi upravno sodišče ugodno stvar reši v smislu istega razzodbe z dne 3. grudna 1898. l.

Ker obstoji na Kranjskem še tajna kvalifikacija, ne vem, kako in zakaj sem tako počrtnjen, da bi se mi smela tako velika škoda delati. Saj iznaša že okolo 500 gld. in vsako leto okolo 180 gld. več. To je v nebo vpijoča krivica!

Prosim s tem najuljudneje: Slavno „Pedagoško društvo“ naj blagovoli mojo zadevo preštudirati in mi svetovati, kaj je nadalje ukreniti, da ne bom trpel gladu in sramote jaz in moja družina.

V interesu ugleda vsega učiteljskega stanu je, da se ne bo z njim poljubno delalo.

Vem nadalje sicer, da mi je sedaj zadnja pot — pritožba na upravno sodišče. Nisem pa tako izurjen, da bi zamogel tožbo sam korektno sestaviti, katero seveda tudi odvetnik podpiše. Zato prosim, storite Vi to sami, česar ste bolj zmožni od mene.“

Učitelj X v Y.

„Pedagoško društvo“ si ni upalo svetovati tovarišu, da bi se pritožil na upravno sodišče, ker bi se to utegnilo odtegniti razzodbi, kakor se je že enkrat odtegnilo, češ, da ni kompetentno razzojevati, ali so učiteljevi uspehi dovoljni ali ne. Z razzodbo upravnega sodišča z dne

Reasume te-le razzprave bi se torej glasil:

Najvažnejša naloga praktične higijene je profilaksa, to je prizadevanje na podlagi spoznanih vzrokov boleznij ona sredstva uporabljati, katera uničujejo provzročitelje boleznij, na drugi strani pa odvrtačajo škodljive vplive za začetek boleznij ter krepe človeški organizem, da se vsem tem škodljivostim tem ložje v bran postavi. V dosego tega namena ne zadostuje samo delovanje posameznikov, masa ljudstva mora biti prepričana o potrebi teh profilaktičnih zahtev higijene. Treba je, da postane vednost in razumevanje nalog higijene pri obvarovanju boleznij obče blago naroda. To izvršiti je naloga šole. Po razumnosti učencev ljudskih, strokovnih in srednjih šol naj se poučujejo glavna vodila higijene. Dotični učitelj mora opustiti vsakršne suhoparne teoretične razzprave in teorije, predavanje naj uravna po razumnosti svojih slušateljev v kemiji, fiziki in zomatologiji. Pred vsem se mora ozirati na razzmere, ki so s šolo v zvezi.

Da bo pa mladina razumevala nauke higijene in se po njih ravnala, se mora izobraziti pred vsem učiteljtvo v tej vedi. Dokler se pa kaj boljšega ne ukrene, naj se vsaj sedanji zdravstveni predpisi za šole strogo izvajajo.

3. grudnia 1898 se je namreč dognalo, da je ono kompetentno določevati samo dobro, za katero se ima kvin-kvenija izplačati, ako šolske gosposke dobe prav ne odmerijo, kadar so sicer povoljni uspehi.

Temu tovarišu so po pravici na kvar tajne kvalifikacije. Ako bi bile javne, se utegnejo vsaj toliko ugodno glasiti, da bi se mogel nanje opirati pri pritožbah na višje inštanice. Zato je silno važno prizadevanje učiteljstva, da se uvede javna kvalifikacija, kakršno koroški učitelji baje že imajo.

Da bi ta naš tovariš prišel do kvinkvenij, katere mu gredo, utegne to žalibog dognati le potom prošnji, nikakor ne potom pritožb, ker mu ni kvalifikacija znana. Te prošnje so: 1. ponovljena navadna prošnja na okrajni šolski svet. Ako je ta zopet brezuspešna, kaže 2. prošnjo vložiti, da ga pride nadzorovat kateri drug nadzornik, bodisi drug okrajni ali deželni šolski nadzornik. Ako tudi ta ne najde povoljnih uspehov, četudi so kolikortoliko očitni, kaže vložiti 3. prošnjo, da se uvede zoper njega disciplinarna preiskava. Ta preiskava utegne zdaj izreči, da je učitelj zakrivil, da izgubi od 2. kvin-kvenije ali eno leto (škoda 40 gld.), ali dve leti (80 gld.), ali tri leta (120 gld.), ali štiri leta (160 gld.) ali celo 2. kvinkvenijo (200 gld.)

Tako preiskavo so menda šolske gosposke dolžne uvesti in dolžne sodbo izreči v smislu razzodbe upravnega sodišča z dne 3. grudnia 1898, kakor so n. pr. kazenske sodnije dolžne, da kazensko postopajo in preiskujejo človeka, ki sam proti sebi zahteva tako preiskavo.

Ako se bo n. pr. tega učitelja tudi obsodilo, da izgubi celo drugo kvinkvenijo, ki bi jo sicer po moralnih razmerah užival od l. 1891. do l. 1896., bo vendar njemu III. kvinkvenija pripadala l. 1901. Čeravno ne poznamo delovanja tega tovariša, vendar sodimo, da ni toliko zakrivil, da bi moral 200 gld. in obresti na škodi biti, zlasti ker se mu znabiti do sedaj niti ena disciplinarna kazen še ni naložila.

L.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagoško društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

B.

Predsednik okrajnega šolskega sveta.

Pravic nima predsednik sam nič več kakor cela korporacija. Pravic cele korporacije se sme pa tudi le v nujnih slučajih posluževati in mora svoje ukrepe predložiti v potrjenje pri najbližnji seji okrajnega šolskega sveta. Vendar je velika veljava in avtoriteta, katero ima predsednik okrajnega šolskega sveta, kateri ima v mnogih deželah pridevek c. kr.; zakaj ta predsednik je vselej tisti c. kr. uradnik, kateri je predstojnik politiške okrajne oblasti. Namestnik se v nekaterih deželah izvoli po samem okrajnem šolskem svetu iz sredine te korporacije; na Kranjskem je pa namestnik vselej tisti uradnik, kateri tudi v politiški službi predstojnika nadomestuje. Vobče bode učitelj svoje pravice najbolje branil, ako misli, da ima predsednik okrajnega šolskega sveta veliko moč, in to radi tega, ker je v posebnih okoliščinah res veliko imeti mora, in ker država baš v teh uradnikih svojo zaslombo išče. Vendar se moramo tudi učitelji nasproti tem

uradnikom tolažiti, da se morajo i oni ravnati le po zlatem geslu: „Justia fundamentum regnorum“ in ne po Goethejevem Erklönigu: „Folgst du nicht willig, so brauch' ich Gewalt“.

Učiteljski zastopniki v okrajnih šolskih svetih.

Ker so na Goriškem in Kranjskem veliki šolski okraji, ki obsegajo celo okrajno glavarstvo, zato imajo učitelji v teh deželah po dva svoja zastopnika v teh korporacijah. Na Štajerskem obsega šolski okraj le eno okrajno sodnijo. Ondi imajo učitelji le enega zastopnika. — Učiteljski zastopniki v okrajnih šolskih svetih imajo važno nalogo, težke dolžnosti, velike odgovornosti. Pravice imajo pa tudi lepe, ne sicer za svojo osebo, ampak za svoje tovariše. Za to namreč, kar govore pri sejah, niso odgovorni; za to jih niti predsednik, niti nadzornik ne smeta karati. Učiteljski zastopnik mora vse zakone, vse ukaze, odloke dobro poznati, imeti jih mora tako rekoč v mezincu. Poznati mora dobro vse šolske razmere v okraju in vse stvarne in osebne razmere učiteljev-tovarišev. Poleg tega mora pa tudi imeti srčnost, da zagovarja principijelno vsakega učitelja, ali da vsaj ublaži, kar se mu huđega očita. Misliti si moramo, da je pri tej šolski seji večkrat kakor pri sodišču. Nadzornik nastopi večkrat kot tožitelj, učitelj je zagovornik, ostali udje so pa nekako sodniki. In res se časih sodba izreče že pri okrajnem šolskem svetu, ako se n. pr. določi učitelju graja (Rüge), kar še ni disciplinarna kazen, pa ipak vsakemu neprijetna, kdor ima kaj časti v sebi. Pa tudi to je važno, kar okrajni šolski svet samo nasvetuje, da c. kr. deželni šolski svet izvede. Nasvetuje pa, da se učitelju izreče kazen, n. pr. posvarilo (Verweis), odtegnejo starostne doklade, službeno ali kazensko premeščenje itd. O vsem tem bode sicer še govor, kedar pridejo materijelne pravice učiteljev na vrsto. — Udje okrajnih šolskih svetov lahko predsedniku uradno in brez poštnine dopisujejo.

(Dalje.)

Zmes.

XIII.

Klerikalna politika je kaj imenitna. V državnem zboru so bili klerikalci vedno coklja desnice, v najkritičnejšem času pa so nesramno zapustili svoje stare zaveznike in se družili s svojimi principijelnimi nasprotniki. Gospodstvaželjnost je pokopala njih principe. Znano je, da so tudi štajerski nemški klerikalni poslanci bili navzlic dogovorom s slovenskimi poslanci glede dežel. odbornika vedno le — figa možje.

Dr. Gregorčič je s svojimi ovčicami kapituliral; mo-goče da si prisluži rdeč ovratnik ali celo mitro.

Kako se vendar časi izpreminjajo. Dne 7. malega srpana 1899 je pisal dr. Gregorčič v 1. št. „Gorice“: „Soča“ daje našemu ljudstvu prikrito razumeti, da hoče narodno vodstvo svojo stranko izdati — klerikalizmu“. Danes pa je stranka „Gorice“ črez ušesa v klerikalni vodi, iz katere se več ne reši. Izvrstno pravi „Soča“, da Gregorčič sploh ne trpi poleg sebe drugega nego — veliko kadirnico in pa krepka pljuča, ki vpijejo: Hosana tebi, „ljubljenec naroda!“

Leta 1891. je bil, kakor A. Koblar, še pred Bogom velik liberalec in je pisal v zlovestnem članku „Tonklijeva okolica“ o duhovnih to-le: „Kdo ne strmi nad drz-nostjo, s katero obrekuje duhovnik svojega